

O jednom aspektu uspostave partijskog monopola u Hrvatskoj 1946-1953

Promjene u stranačkoj pripadnosti narodnih zastupnika članova
Prezidijuma i Vlade Sabora Narodne Republike Hrvatske

Na temelju literature i arhivske građe autor je pokušao statistički pokazati kako su hrvatski komunisti odnosno komunistička partija stjecali potpunu kontrolu i vlast u Hrvatskoj.

Cilj je ovog rada, na osnovi arhivske građe, predstaviti nazočnost hrvatskih komunista u najvažnijim tijelima Sabora (Prezidijumu i Vladi) Narodne Republike Hrvatske (NRH). Vremenski okvir istraživanja obuhvaća razdoblje od 1946. do 1953. godine, od prvog zasjedanja Narodnog sabora Hrvatske pod tim imenom, do 1953, kada se Ustavnim zakonom ukida Vlada, savezna i republičke, i uvode Izvršna vijeća kao oblik izvršno-političke vlasti.

Na Četvrtom zasjedanju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH), održanom u Zagrebu od 24. do 25. srpnja 1945, usvojen je Zakon o promjeni naziva ZAVNOH. Tim se Zakonom naziv ZAVNOH mijenja i glasi Narodni sabor Hrvatske. Donošenjem Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije, u kojem je sadržana i odredba o imenima federalnih jedinica, Predsjedništvo Narodnog sabora Hrvatske donijelo je Zakon o imenu Narodne Republike Hrvatske. Sukladno tom Zakonu, 26. veljače 1946. naziv Narodni sabor Hrvatske mijenja se u Sabor Narodne Republike Hrvatske. Slijedom toga i Predsjedništvo Narodnog sabora mijenja se u Prezidijum Sabora Narodne Republike Hrvatske.

Pod novim imenom održano je u Zagrebu od 26. do 30. kolovoza 1946. Peto (odnosno prvo pod novim imenom) zasjedanje Sabora NRH. Kako je naznačeno, ovaj rad ima zadatak prikazati stranačku pripadnost narodnih zastupnika članova Prezidijuma i Vlade od već naznačenog Petog zasjedanja ZAVNOH-a (Prvog Sabora) do ukinuća Prezidijuma i izbora Izvršnog vijeća, izvršenog na Petom zasjedanju Sabora NRH u Zagrebu 4. veljače 1953. godine.

Prezidijum Ustavotvornog sabora NRH, izabran je na temelju Zakona o Prezidijumu Ustavotvornog Sabora 30. kolovoza 1946. godine.

Kroz cijelo naznačeno razdoblje Prezidijum i Vlada Sabora NRH funkcionirali su u dominantnoj ulozi članova Komunističke partije Hrvatske (KPH). Partijsko se osvajanje vlasti i uspostava monopola započeto tijekom rata nastavljalo¹

¹ Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (dalje: ZAVNOH), Zbornik dokumenata 1943 - 1945, Zagreb, 1964 - 1985.

Kako su komunisti tijekom rata preuzimali vlast vidljivo je iz sljedećih tablica:

STRANAČKA ZASTUPLJENOST VIJEĆNIKA ZAVNOH-a
IZVRŠNI ODBOR - PREDSEDNIŠTVO

RB	DATUM	Zasjedanje	Broj vijećnika	KPH	Udio %	HSS	Udio %	SDS	UDIJO%	SN	Udio %
1.	13. - 14. 06. 1943.	PRVO	11	8	73	1	9	1	9	1	9
2.	12. - 15. 10. 1943.	DRUGO	15	7	47	5	33	2	23	1	7
3.	08. - 09. 05. 1944.	TREĆE	31	13	42	12	39	2	6	4	13
4.	24. - 25. 07. 1945.	ČETVRO	30	15	50	9	30	2	7	4	13

STRANAČKA PRIPADNOST VIJEĆNIKA ZAVNOH-a
IZVRŠNI ODBOR - PREDSEDNIŠTVO

RB	IME I PREZIME	član	Zasjedanje ZAVNOH-a			
			1.	2.	3.	4.
1.	VLATKA BABIĆ	KPH	X			
2.	VLADIMIR BAKARIĆ	KPH		X		X
3.	ŠIME BALEN	KPH	X			
4.	JAKOV BLAŽEVIĆ	KPH	X			
5.	DUŠAN BRKIĆ	KPH	X		X	X
6.	NIKOLA BROZINA	HSS			X	X
7.	DUŠAN ČALIĆ	KPH		X	X	X
8.	TOMO ČIKOVIĆ	HSS			X	X
9.	FRANE FROL	HSS			X	X
10.	FRANJO GAŽI	HSS			X	X
11.	PAVLE GREGORIĆ	KPH	X	X	X	
12.	NIKOLA GRULOVIĆ	KPH	X			
13.	MACA GRŽETIĆ	KPH			X	X
14.	ANDRIJA HEBRANG	KPH		X	X	X
15.	ĐOKO JOVANOVIĆ	KPH	X	X		
16.	ALEKSANDAR KOHAREVIĆ	HSS			X	X
17.	SLAVKO KOMAR	KPH			X	X
18.	IVAN KRAJAČIĆ	KPH			X	X
19.	VICKO KRSTULOVIĆ	KPH		X	X	X
20.	MATO KRŠULJ	KPH		X		
21.	IVAN KUZMIĆ	HSS			X	X
22.	FILIP LAKUŠ	HSS	X	X	X	X
23.	BOŽIDAR MAGOVAC	HSS		X	X	
24.	ANTE MANDIĆ	SN			X	X
25.	KARLO MRAZOVIĆ	KPH			X	X
26.	VLADIMIR NAZOR	SN	X	X	X	X
27.	ČANICA OPAČIĆ	SDS	X	X	X	X
28.	KATA PEJNOVIĆ	KPH			X	X
29.	MILE POČUČA	KPH			X	X
30.	JOSO POSAVEC	HSS		X		
31.	RADE PRIBIČEVIĆ	SDS		X	X	X
32.	STJEPAN PRVČIĆ	HSS			X	X
33.	VANJA RADAUŠ	SN			X	X
34.	SVETOZAR RITTIG	SN			X	X
35.	ZLATAN SREMEC	HSS		X	X	X
36.	MARIJAN STILINOVIĆ	KPH			X	X
37.	STANKO ŠKARE	HSS		X	X	X
38.	ANTE VRKLJAN	HSS			X	X
39.	BRANKO ZLATARIĆ	KPH	X			
40.	RADE ŽIGIĆ	KPH			X	X
			11	15	31	30

Stranačka pripadnost vijećnika utvrđivana je istom metodom i postupkom kao i stranačka pripadnost narodnih zastupnika članova Prezidijuma i Vlade NRH.

Stranačka pripadnost članova Prezidijuma i Vlade Sabora NRH utvrđivana je na temelju literature, uz pomoć enciklopedija, leksikona, partijskih dokumenata, raznovrsne arhivske građe, kao i osobnim saznanjima i kontaktima s učesnicima tih događaja, odnosno njihovim obiteljima.

U radu je posebno istaknut odnos članova KPH s članovima ostalih stranaka: Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS), Srpske demokratske stranke (SDS), kao i stranački neopredjeljenih (SN).

Prezentirane su tablice glavni kvantitativni pokazatelji članskog međuodnosa, a temelje se na stenografskim zapisnicima Sabora NRH. Što se tiče brojčanih pokazatelja, oni su prilikom prezentiranja udjela u postocima uzimani na dvije decimale. Za svaki podatak o brojčanim pokazateljima naznačen je izvor.

Od Petog zasjedanja 1946. do Petog redovnog zasjedanja Sabora 1953. godine nastavlja se sve veća prisutnost komunista u strukturama vlasti. Kroz čitavo razdoblje od 1946. do 1953. njihov udio bio je dominantan i nikada u odnosu na ostale stranke, HRSS, SDS i stranački neopredjeljene, odnosno opoziciju, nije bio ni približno ugrožen.

Udio članova KPH u Prezidijumu kroz naznačeno razdoblje kretao se od 43,74 do 71,43 % a u Vladi od 43,75 do 81,82 %. Najviše prisustvo komunista bilo je 1953. godine u Izvršnom vijeću Sabora, kada je njihov udio iznosio 87,5 %. (Vidi tablicu 1.)

Zbog očuvanja vlasti Partija se surovo obračunavala s neistomišljenicima iz vlastitih redova, pa bili oni i narodni zastupnici. Zbog Rezolucije Informbiroa protiv Andrije Hebranga (KPH), narodnog zastupnika u Prezidijumu Sabora NRH, na temelju Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, pokrenut je krivični postupak. Temeljem tog Zakona narodni poslanik mogao je biti krivično gonjen. Prezidijum Sabora je 15. svibnja 1948. usvojio Zakon o opozivu narodnih poslanika, kojim je opozvan A. Hebrang. Na mjesto opozvanog Hebranga na Prvoj sjednici Četvrtog redovnog zasjedanja Sabora 16. prosinca 1948. jednoglasno je izabran Zvonko Brkić (KPH).

Broj narodnih zastupnika u Prezidijumu kretao se od najmanje 23 do najviše 32, a u Vladi Sabora NRH od najmanje 16 do najviše 33 člana. (Vidi tablicu 2. i 3.)

Kontinuirano, od 1946. do 1953. 12 narodnih zastupnika sudjelovalo je u radu Prezidijuma, do njegova ukinuća, odnosno na svih 20 zasjedanja Sabora NRH. To su bili: Vladimir Bakarić, Pavle Gregurić, Maca Gržetić, Ivan Krajačić, Vicko Krstulović, Mile Počuća (svi KPH), Antun Babić, Frane Frol, Franjo Gaži, Ante Vrkljan (svi HRSS), Rade Pribičević (SDS) i Svetozar Rittig (SN). Kao što je vidljivo, od samog početka ustroja Prezidijuma brojnost članova KPH bila je dominantna. Iznosila je 50 %. Stanje u Vladi Sabora NRH bilo je indentično. Šest narodnih zastupnika sudjelovalo je u radu Vlade kroz svih 20 zasjedanja Sabora; troje su bili članovi KPH (Bakarić, Berus, Krajačić), jedan HRSS (Gaži) i dvoje stranački neopredjeljenih (Rittig i Hinko Krizman). (Vidi tablicu 2. i 3.)

U naznačenom razdoblju u radu Sabora Hrvatske sudjelovalo je u Prezidijumu 14 a u Vladi 8 narodnih zastupnika članova HRSS. Neki od njih (Antun Babić, Franjo Gaži, Ivan Grandić, Filip Lakuš, Ante Vrkljan) do 1945. bili su članovi HSS, a kasnije su prešli u HRSS.

² Zdenko Radelić, Hrvatska seljačka stranka, 1941 - 1950, Zagreb 1966, 218-222.

Tablica 1. Starnačka zastupljenost narodnih zastupnika sabora Narodne Republike Hrvatske (Prezidijum i Vlada)

Br.	Datum	Zasjedanje	Br. zast.	KPH	Udio %	HRSS	Udio %	SDS	Udio %	SN*	Udio %
1.	26. - 30. 08. 1946.	PETO (ZAVNOH) ³ VLADA	32 16	14 7	43.74 43.75	12 5	37.5 31.25	3 2	9.38 12.5	3 2	9.38 12.5
2.	28. 11. 1946. - 18. 01. 1947. (izborni 10. 11. 1945.)	USTAVOTVORNO ⁴ VLADA	23 17	14 8	60.87 47.08	6 5	26.09 29.4	1 2	4.35 11.76	2 2	8.69 11.76
3.	20. 01. - 10. 03. 1947.	PRVO IZVANREDNO ⁵ VLADA	23 17	14 9	60.87 52.96	6 5	26.09 29.4	1 1	4.35 5.88	2 2	8.69 11.76
4.	10. 04. - 26. 06. 1947.	PRVO ⁶ VLADA	23 17	14 9	60.87 52.96	6 5	26.09 29.4	1 1	4.35 5.88	2 2	8.69 11.76
5.	08. - 09. 12. 1947.	DRUGO ⁷ VLADA	26 22	17 13	65.39 59.09	6 6	32.07 27.27	1 1	3.85 4.55	2 2	7.69 9.09
6.	17. - 19. 05. 1948.	TREĆE ⁸ VLADA	26 22	17 13	65.39 59.09	6 6	23.07 27.27	1 1	3.85 4.55	2 2	7.69 9.09
7.	16. - 17. 12. 1948.	ČETVRTO ⁹ VLADA	26 20	17 12	65.39 60	6 5	23.07 25	1 1	3.85 5	2 2	7.69 10
8.	19. - 22. 01. 1948.	DRUGO IZVANREDNO ¹⁰ VLADA	23 22	14 16	60.87 72.72	6 3	26.09 13.64	1 1	4.35 4.55	2 2	8.69 9.09
9.	07. 04. 1949.	PETO ¹¹ VLADA	23 22	15 15	65.21 68.18	6 4	26.09 18.18	1 1	4.35 4.55	1 2	8.69 9.09
10.	15. 10. 1949.	ŠESTO ¹² VLADA	25 23	17 17	68 73.91	6 3	24 13.05	1 1	4 4	1 2	4 8.69
11.	16. - 18. 01. 1950.	TREĆE IZVANREDNO ¹³ VLADA	28 26	20 20	71.43 76.92	6 3	21.43 11.54	1 1	4.35 3.57	1 2	3.57 7.69
12.	16. - 17. 05. 1950.	SEDMO ¹⁴ VLADA	28 32	20 25	71.43 78.12	6 4	21.43 12.5	1 1	3.85 3.57	1 2	3.57 6.25
13.	11. 09. 1950.	OSMO ¹⁵ VLADA	27 33	19 27	70.38 81.82	6 4	22.22 12.12	1 1	3.13 3.7	1 2	3.7 6.06
14.	02. - 04. 12. 1950.	PRVO ¹⁶ (izborni 05. 11. 1950.)	27 33	19 27	70.38 81.82	6 4	22.22 12.12	1 1	3.7 3.7	1 2	3.7 6.06
15.	15. - 16. 01. 1951.	PRVO IZVANREDNO ¹⁷ VLADA	27 33	19 27	70.38 81.82	6 4	22.22 12.12	1 1	3.7 3.7	1 2	3.7 6.06
16.	27. 04. 1951.	DRUGO ¹⁸ VLADA	27 19	19 15	70.38 78.94	6 2	22.22 10.53	1 1	3.7 3.7	1 2	3.7 10.53
17.	26. - 27. 11. 1951.	TREĆE ¹⁹ VLADA	27 16	19 13	70.38 81.25	6 1	22.22 6.25	1 1	3.7 3.7	1 2	3.7 12.5
18.	17. - 18. 03. 1952.	ČETVRTO ²⁰ VLADA	26 16	18 13	69.23 81.25	6 1	23.07 6.25	1 1	3.85 3.85	1 2	3.85 12.5
19.	14. - 29. 04. 1952.	DRUGO IZVANREDNO ²¹ VLADA	26 16	18 13	69.23 81.25	6 1	23.07 6.25	1 1	3.85 3.85	1 2	3.85 12.5
20.	02. 02. - 16. 09. 1953.	PETO ²² IZVRŠNO VIJEĆE	24 21	21 21	87.5 87.5	1 1	4.17 4.17	1 1	3.85 3.85	2 2	8.33 8.33

* SN - stranački neopredjeljen

- 3 Stenografski zapisnici Sabora Republike Hrvatske - Peto redovno zasjedanje (ZAVNOH) (26.-30.08.1946.), Zagreb 1950., serija I ZAVNOH knjiga 5.; 169.,176.
- 4 Isto. Ustavotvorni sabor (28.11.1946.-18.01.1947.), Zagreb 1949., III, Ustavotvorni sabor 1.; 284.-285.
- 5 Isto. Prvo izvanredno zasjedanje (20.01.-10.03.1947.), Zagreb 1951., III, 1947./1950., 1.; 115.-116
- 6 Isto. Prvo redovno zasjedanje (10.04.-26.06.1947.), Zagreb 1950., III, 1947./1950., 2.; 331.-332.
- 7 Isto. Drugo redovno zasjedanje (08.-09.12.1947.), Zagreb 1950., III, 1947./1950., 3.; 135.-136.
- 8 Isto. Treće redovno zasjedanje (17.-19.05.1948.), Zagreb 1951., III, 1947./1950., 4.; 78.-79
- 9 Isto. Četvrto redovno zasjedanje (16.-17.12.1948.), Zagreb 1951., III, 1947./1950., 5.; 55.-56.
- 10 Isto. Drugo izvanredno zasjedanje (19.-21.01.1949.), Zagreb 1949., III, 1947./1950., 6.; 321.-322.
- 11 Isto. Peto redovno zasjedanje (07.04.1949.), Zagreb 1950., III, 1947./1950., 7.; 79.-80.
- 12 Isto. Šesto redovno zasjedanje (15.10.1949.), Zagreb 1950., III, 1947./1950., 8.; 123.-125.
- 13 Isto. Treće izvanredno zasjedanje (16.-18.01.1950.), Zagreb 1952., III, 1947./1950., 9.; 321.-322.
- 14 Isto. Sedmo redovno zasjedanje (16.-17.05.1950.), Zagreb 1950., III, 1947./1950., 10.; 126.-128.
- 15 Isto. Osmo redovno zasjedanje (11.09.1950.), Zagreb 1950., III, 1947./1950., 11.; 76.-78.
- 16 Isto. Prvo redovno zasjedanje (02.-04.12.1950.), Zagreb 1951., IV, 1950./1954., 1.; 107.-109.
- 17 Isto. Prvo izvanredno zasjedanje (15.-16.01.1951.), Zagreb 1951., IV, 1950./1954., 2.; 223.-225.
- 18 Isto. Drugo redovno zasjedanje (27.04.1951.), Zagreb 1952., III, 1950./1954., 3.; 75.-76.
- 19 Isto. Treće redovno zasjedanje (26.-27.11.1951.), Zagreb 1952., III, 1950./1954., 4.; 131.-132.
- 20 Isto. Četvrto redovno zasjedanje (17.-18.03.1952.), Zagreb 1953., III, 1950./1954., 5.; 180.-181.
- 21 Isto. Drugo izvanredno zasjedanje (14.-29.04.1952.), Zagreb 1952., III, 1950./1954., 6.; 350.-351.
- 22 Isto. Peto redovno zasjedanje (02.02.-16.09.1953.), Zagreb 1953., III, 1950./1954., 8.; 2:332.

Tablica 2. Stranačka pripadnost narodnih zastupnika prezidijuma sabora NR Hrvatske 1946.-1953.²³

Ime i prezime	član	Z A S J E D A N J E S A B O R A																				
		1*	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20**	
Gruseppe Arrigoni	KPH				X	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Antun Babić	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Vladimir Bakarić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Marko Belimić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Antun Biber	KPH		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Jakov Blažević	KPH																					
Duško Brkić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Zvonko Brkić	KPH						X															
Nikola Brozina	HRSS	X																				
Dušan Čalić	KPH	X												X	X	X	X	X	X	X	X	
Tomo Čiković	HRSS	X																				
Tomazo Dobrić	KPH								X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Jure Franičević	KPH			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Frane Frol	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Franjo Gaži	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Ivan Granda	HRSS																					
Pavle Gregorić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Maca Gržetić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Andrija Hebrang	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Josip Hrnčević	KPH		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Aleksandar Koharović	HRSS	X																				
Slavko Komar	KPH	X																				
Ivan Krajačić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Vicko Krstulošvi	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Ivan Kuzmčić	HRSS	X																				
Filip Lakuš	HRSS	X																				

* Redovni brojevi sjednica (Vidi tablicu 1)

** Ukupni Prezidijum

		Z A S J E D A N J E S A B O R A																			
Ime i prezime	član	1*	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20**
Karlo Mrazović	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Vladimir Nazor	SN***	X	X	X	X	X	X	X	X												
Franjo Nefat	KPH					X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Stanko Opačić	SDS	X																			
Kata Pejnović	KPH	X								X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mile Počuca	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Mile Polović	HRSS														X	X	X	X	X	X	X
Rade Pribičević	SDS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Stjepan Prvčić	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Vanja Raduš	SN	X																			
Svetozar Rittig	SN	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ivo Sarajčić	KPH		X																		
Nikola Sekulić	KPH												X	X	X	X	X	X	X	X	X
Zlatan Stremec	HRSS	X																			
Marijan Stilonović	KPH	X																			
Stanko Škare	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ante Vrkljan	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Stevo Zečević	KPH	X																			
Savo Zlatić	KPH					X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rade Žigić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
		32	23	23	23	26	26	26	23	23	25	28	28	27	27	27	27	27	27	26	26

* SN - stranački neopredjeljen

23 Veliku pomoć pri utvrđivanju stranačke pripadnosti narodnih poslanika u Prezidijumu i Vladi Sabora Narodne republike Hrvatske dao mi je g. Šime Balen (član KPH, vijećnik I. Zasjedanja ZAVNOH-a), g. Marko Belmić (član KPH, narodni poslanik u 18. Zasjedanja Prezidijuma Sabora NRH), sin Giuseppe Arigonija (člana KP, narodnog poslanika u 13. Zasjedanja Prezidijuma Sabora NRH) g. Arigo Angoni, supruga Stipe Spivala (člana KPH, narodnog poslanika u 3 zasjedanja Vlade Sabora NRH) gđa. Ina Spivalo, g. Nikola Brozina (član HRSS, narodni poslanik na jednom zasjedanju), Zdenko Radelić, Katarina Spehnyak, Zlatko Matijević, Mišo Deverić, Ettore Poropat te im ovim putem najtoplije zahvaljujem

Tablica 3. Stranačka pripadnost narodnih zastupnika vlade sabora NR Hrvatske 1946. - 1953.²⁴

Ime i prezime	član	Z A S J E D A N J E S A B O R A																				
		1*	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20**	
Ivo Babić	HRSS		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
Vladimir Bakačić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Boris Bakrač	KPH				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
Mihutin Baltić	KPH											X	X	X	X	X						
Anka Berus	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Antun Biber	KPH																					
Jakov Blažević	KPH											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Čedo Borčić	KPH												X	X	X	X						
Duško Brkić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
Zvonko Brkić	KPH	X	X		X	X				X	X	X	X	X	X	X						X
Nikola Brozina	HRSS				X	X																
Ivan Buković	KPH								X	X	X	X	X	X	X	X						
Vice Buljan	KPH				X	X						X	X	X	X	X						
Josip Cazi	KPH											X	X	X	X	X						
Marin Cetimić	KPH												X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Marijan Cvetković	KPH			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Dušan Čalić	KPH						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
Dušan Diminić	KPH									X	X	X	X	X	X	X						X
Veljko Drakulić	KPH																					X
Jurica Draušnik	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
Dušan Egić	KPH											X	X	X	X	X						
Franjo Gaži	HRSS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Drago Gizdić	KPH							X	X													
Pavle Gregorić	KPH	X	X	X	X	X																
Ivica Gretić	KPH								X	X	X	X	X	X	X	X						
Većeslav Holjevac	KPH														X	X					X	X
Stjepan Ivić	KPH											X	X	X	X	X						
Ante Jurjević	KPH																					X

* Redni broj sjednice (Vidi tablicu 1)

** Izabrano Izvršno vijeće

Ime i prezime	član	ZASJEDANJE S A B O R A																				
		1*	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20**	
Duro Kladrin	KPH	X	X		X									X	X							
Aleksandar Koharović	HRSS	X		X	X	X	X															
Slavko Komar	KPH						X											X				
Ivan Krajačić	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hinko Krizman	SN**	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Vicko Krstulović	KPH																					
Božidar Maslarić	KPH																					
Joza Milivojević	HRSS								X	X	X	X	X	X	X	X	X					
Karlo Mrazović	KPH	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					
Stanko Opačić	SDS	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					
Kata Pejnović	KPH																					X
Mile Počuća	KPH													X	X	X	X					X
Rade Pribičević	SDS	X	X																			
Stjepan Prvčić	HRSS	X	X	X	X	X	X															
Nikola Rački	KPH																					X
Božo Rkman	KPH													X	X	X						
Svetozar Rittig	SN	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Dragutin Saili	KPH							X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Nikola Sekuzić	KPH			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Stipe Splivalo	KPH													X	X	X						
Zlatan Sremec	HRSS	X																				
Marijan Stilimović	KPH																					X
Mika Špijak	KPH																					X
Sumo Todorović	KPH				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					
Alojz Valečić	KPH				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					
Dina Zlatić	KPH				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					
Savo Zlatić	KPH	X																				
Miloš Žanko	KPH									X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rade Žigic	KPH		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
		16	17	17	17	22	23	20	22	22	23	26	32	33	33	33	19	16	16	16	16	24

* SN - stranački neopredjeljen

O prijelasku nekih članova iz jedne stranke u drugu, odnosno točnije o “pridobivanju” članova HRSS u redove KPH u svojim istraživanjima pisao je Zdenko Radelić. Po njegovom mišljenju u razdoblju od 1945. do 1950. neki članovi HRSS bili su istovremeno i članovi KPH. To su bili: N.Brozina, A.Koharević, F.Lakuš, M.Polović, S.Prvčić, S.Škare, A.Vrkljan, (svi narodni zastupnici u Prezidijumu), te J.Draušnik, narodni zastupnik u Vladi Sabora NRH.²⁵ Prema iskazu g. N.Brozine u članstvu KPH bili su: Z.Sremec (HRSS) i R.Pribičević (SDS) članovi Prezidijuma Sabora NRH.

Prijelaz članova drugih stranaka u vladajuću stranku, u ovom slučaju prijelaz članova HRSS u redove KPH, omogućilo je postepeno osvajanje vlasti. Razlozi tome najvjerojatnije leže u pogodnostima koje su imali članovi stranke na vlasti. Komunisti su postavljeni na sva najodgovornija mjesta u državi, bili su u većini u svim tijelima vlasti, ministri, direktori, upravitelji, itd. U prilog tome govori i istupanje Imre Filakovića, člana HRSS. Isti je bio zastupnik u Narodnoj skupštini FNRJ, i oštro je podvrgnuo kritici monopolistički položaj članova KPH koji su obavljali sve važnije poslove u državnoj upravi: “Ne mislim time reći da Komunistička partija ne bi trebala da ima u tim odjelima svoje činovništvo. Ne! (...) Ona ima pravo na to, ali mi je čudno da su svi ti službenici regrutovani samo iz jedne partije, ako mi u Narodnom frontu imamo više partija”.²⁶ Filaković je tom prilikom ukazao i na nedopuštena sredstva s kojima su se komunisti služili u pridobivanju, posebice, članova HRSS, i to uz pomoć najvišeg rukovodstva stranke. “Na sjednici Izvršnog odbora naše HRSS, - obavestio je poslanike Imro Filaković - naš predsjednik, potpredsjednik i drugi tajnik rekli su da član Izvršnog odbora može biti i član Komunističke stranke (partije) i tako bi se moglo dogoditi da budu namješteni ljudi koji će biti i jedno i drugo i opet da budu sve”.²⁷ Naime, Filaković je razotkrio, da su neki od članova “zavrbovani” za interese vladajuće stranke, te su bez “znanja javnosti primani u članstvo Komunističke partije, a potom u vlastitoj nekomunističkoj “stranci” izvršavali komunističke zadatke”.²⁸ Kao što je već naznačeno, za te usluge dobivali su, osim već navedenih, i druge visoke dužnosti, koje su bile vezane uz znatne materijalne i financijske pogodnosti.

Iz prezentiranih tablica vidljivo je da je od 1946. do 1953. god. KPH imala apsolutnu većinu u najvišim organima državne vlasti: Prezidijumu Sabora a također i najvišem izvršnom i upravnom organu NRH - Vladi. Vlada koja “donosi uredbe na osnovu i za primjenu saveznih zakona i zakona NRH, uredaba, uputstava i naredaba Vlade FNRJ; uputstva, naredbe i rješenja radi izvršenja saveznih zakona i zakona NRH, uredaba, uputstava, naredaba i rješenja Vlade FNRJ i svojih uredaba, i stara se o njihovom provođenju”²⁹ bila je u rukama komunista.

Postojećom većinom u Vladi odnosno “glasačkom mašinom” KP izglasavala je sve ono što je njoj odgovaralo i služilo uspostavi njenog monopola.

Ukinućem Prezidijuma Sabora i uvođenjem Izvršnog vijeća udio komunista je dostigao maksimum u participaciji vlasti. Što se tiče ostalih stranaka, HRSS i SDS, stanje je obrnuto. Ustvari, te dvije stranke služile su vladajućoj stranci kao kulise za demokraciju. Od kolovoza 1946. participacija HRSS u vlasti je u stalnom padu i zaustavlja se na 4,17 % koliko je iznosila u Izvršnom vijeću NRH. Što se tiče drugog “sudionika u vlasti” - SDS - on je također od 1946. u stalnom padu da bi 1952. god. pao na svega jednog narodnog poslanika,

²⁵ Z. Radelić, n.dj. 225.

²⁶ Prvo redovno zasjedanje Saveznog veće i veća naroda, 15.maj - 20.juli 1946, Stenografske beleške, 577.

²⁷ Z. Radelić, isto.

²⁸ Vojislav Koštunica - Kosta Čavoški, Stranački pluralizam ili monizam, Beograd, 1983, 78.

²⁹ Ustavotvorni sabor Narodne Republike Hrvatske (28.11.1946.-18.1.1947.), Stenografski zapisnici, serija III, knjiga 1, 246.

vijećnika u Prezidijumu, dok u Vladi NRH od 1950. pa do kraja razdoblja koje obuhvaća ovaj rad, nije imao niti jednog predstavnika, kao ni u Izvršnom vijeću 1953. godine. Stranački neopredjeljeni služili su, u punom smislu riječi, od 1946. do 1953, kao "ukras", kako u Prezidijumu tako i u Vladi. Broj stranački neopredjeljenih nikada nije bio veći od tri, a kretao se skoro u svim godinama između jednog u Prezidijumu, do dva narodna poslanika u Vladi Sabora NRH.

Bilo je to "puzajuće" osvajanje vlasti, nije bilo nikakvog masovnog prijelaza, velikih pučeva unutar ionako slabih opozicijskih stranaka. Osvajanje vlasti, koja je uostalom bila i osigurana, moglo se provoditi suptilnim sredstvima i dugoročno.

Sve govori da su procesi bili pažljivo planirani. Nije slučajno da i Vlada i Prezidijum 1946. imaju 43% i da udio komunista u njima postupno raste u približno sličnim razmjerima. (Vidi tablicu 1.) Konačno se zaustavlja na 70% za Prezidijum i čak 87% za Vladu, što osigurava i formalno i politički punu kontrolu. Nečlanovi KPH postaju "taoci" komunista i čak i da imaju vlastito mišljenje, to ništa ne znači. Samo može donijeti nevolje.

Zaključak

Poslije skoro definitivnog ukidanja opozicije put u jednostranačje i hegemoniju jedne stranke, jedne partije, bio je postignut. Dugoročna strategija osvajanja vlasti započeta prije rata, nastavljena tijekom i nakon rata, postigla je cilj. Jednostranački, jednopartijski monopol upostavljen je u Hrvatskoj.

Dok je za vrijeme i neko vrijeme nakon rata KPJ/KPH prihvatila sve postojeće stranke, dakle stranački pluralizam, u stvarnosti je situacija bila sasvim suprotna. Komunizam koji je u naznačenom razdoblju, bio sinonim za sovjetski sistem "diktature proleterijata", njegova avangarda KPJ/KPH poslije rata na razne načine i metodama preuzela je svu vlast u zemlji. Postavljanjem svojih predstavnika, članova, bilo izborom, delegiranjem ili postavljanjem "dekretom" na sve važne funkcije u državnom aparatu, u rukama komunista bili su svi organi vlasti, zakonodavni i izvršni kao i sudski. Sve rukovodeće dužnosti u vlasti kao i privredi i u društvu općenito bile su u rukama komunista. Istraživanja KPH/SKH u radobljju od 1945. do 1990., kojih zasada manjka, pokazala bi da su kreatori i moderatori u svim segmentima političkog i društvenog života u zemlji bili članovi stranke na vlasti.

Zusammenfassung

Von einem Aspekt der Herstellung des parteilichen Monopols in Kroatien 1946-1953

Im Beitrag werden Veränderungen in der parteilichen Angehörigkeit von Volksabgeordneten, Mitgliedern des Präsidiums, der Regierung und des Parlaments der Volksrepublik Kroatien in der Zeit von 1946 bis 1953 beschrieben. Diesbezüglich zieht der Autor die Schlußfolgerung, daß, obwohl die Kommunistische Partei nach dem Jahr 1945 grundsätzlich den Parteienpluralismus annahm, sie in Wirklichkeit bestrebt war, in alle höchsten Organe der Staatsgewalt allmählich eigene Mitglieder einzudrängen.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJESTINST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD OVI 31

ZAGREB 1998.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Matićka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik

Kompjutorski slog i prijelom

DENONA d.o.o., Garićgradska 6, Zagreb

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u travnju 1999. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 31

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1998.

– 340 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X